

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020

YEARBOOK

2020

ГОДИНА 11
БРОЈ 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2020
YEARBOOK
2020

ГОДИНА 11
БР. 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

вонр. проф. Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нечати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, проф. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, Доц. д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, виш лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор д-р Надица Негриевска, виш лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Сања Гацов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD,

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Prof. Eva Gjorgjievska, PhD,

Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,
MA, lecturer Nadica Negrievska, PhD, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Georgievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA
(English language)

Technical editor

Sanja Gacov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Методика на настава по странски јазик

Нина Даскаловска

ТЕОРИЈАТА НА ШЕМА И ПРОЦЕСИТЕ НА ЧИТАЊЕ

Nina Daskalovska

SCHEMA THEORY AND READING PROCESSES 9

Билјана Ивановска, Гзим Цафери

СТАВОВИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ЗА УЧЕЊЕТО НА ДАЛЕЧИНА

ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗА

Biljana Ivanovska, Gzim Xhaferri

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS DISTANCE LEARNING 17

DURING THE CORONA CRISIS

Книжевност

Марија Леонтиќ

ЖИВОТОТ И ПОЕЗИЈАТА НА КАТИЦА КУЛАВКОВА

Marija Leontik

LIFE AND POETRY OF KATICA KULAVKOVA 27

Софија Иванова, Ранко Младеноски

СИНОНИМНИТЕ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА ДРАМА

МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Sofija Ivanova, Ranko Mladenoski

SYNONYMOUS CHARACTERS IN MACEDONIAN DRAMAS

BETWEEN THE TWO WORLD WARS 35

Бобан Перески, Луси Караниколова-Чочоровска

МОРАЛНОТО И НАЦИОНАЛНОТО ДОСТОИНСТВО ВО ДРАМАТА

„КРИВОРАЗБРАНА ЦИВИЛИЗАЦИЈА“ ОД ДОБРИ ВОЈНИКОВ

Boban Pereski, Lusi Karanikolova-Chochorovska

THE MORAL AND NATIONAL DIGNITY IN THE DRAMA

“THE MISUNDERSTOOD CIVILIZATION” BY DOBRI VOJNIKOV 45

Наталија Поп Зариева, Драган Донеv, Крсте Илиев,

Кристина Костова, Марија Крстева

МОКТА НА ОЧИТЕ ВО „ДРАКУЛА“ НА БРАМ СТОКЕР

Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev, Krste Iliev, Kristina Kostova, Marija Krsteva

THE POWER OF THE EYES IN BRAM STOKER'S DRACULA 55

Весна Кожинкова

САМОРЕФЛЕКСИВНОСТА НА СКРИЕНАТА КАМЕРА

Vesna Kozinkova

SELF-REFLECTION OF THE HIDDEN CAMERA 63

Преведување

Светлана Јакимовска

ПОСТУЛАТИТЕ НА ПОЛИСИСТЕМСКАТА ТЕОРИЈА И
НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ТРАДУКТОЛОГИЈАТА

Svetlana Jakimovska

THE POSTULATES OF POLYSYSTEM THEORY

AND ITS INFLUENCE IN TRADUCTOLOGY 71

Прагматика

Билјана Ивановска, Марија Кусевска

ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ КАКО МОДИФИКАТОРИ НА ГОВОРНИОТ ЧИН
ОДБИВАЊЕ КАЈ МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ
КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

Biljana Ivanovska, Marija Kusevska

THE MODIFIERS IN THE SPEECH ACT OF REFUSAL IN THE

MACEDONIAN FOREIGN LANGUAGE LEARNERS 83

Марија Кусевска, Билјана Ивановска,

Цвета Мартиновска-Банде, Роберт Јакимов

КОРИСТЕЊЕ ЈАЗИЧНИ КОРПУСИ ЗА НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКИ
И ПЕДАГОШКИ ЦЕЛИ: МАКЕДОНСКИ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР)

Marija Kusevska, Biljana Ivanovska,

Cveta Martinovska Bande, Robert Jakimov

THE USE OF LANGUAGE CORPORA FOR RESEARCH AND

PEDAGOGICAL PURPOSES: THE MACEDONIAN CORPUS

OF INTERLANGUAGE (MACOR) 91

Бисера Ушинова, Билјана Ивановска

ОСВРТ КОН СТУДИИТЕ ЗА ГОВОРНИОТ ЧИН ОДБИВАЊЕ

Bisera Ushinova, Biljana Ivanovska

LITERATURE REVIEW OF THE SPEECH ACT REFUSAL 99

Осврти / Прегледи

Светлана Јакимовска

ПИРОТ ИЛИ ПИРАТ, КОЛАЖ ИЛИ ПЕЈЗАЖ?

(„Во Лотарингија“, Емануел Рембер, Пагома Прес, Скопје, 2019)

Svetlana Jakimovska

PIROTTE OR PIRATE, COLLAGE OR LANDSCAPE?

(In Lotharingia, Emmanuel Rimbert, Pagoma Press, Skopje, 2019) 111

ОСВРТ КОН СТУДИИТЕ ЗА ГОВОРНИОТ ЧИН *ОДБИВАЊЕ*

Бисера Ушинова¹, Билјана Ивановска²

¹ Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
bisera.usinova@hotmail.com

² Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
biljana.ivanovska@ugd.edu.mk

Апстракт: Во овој труд е даден преглед на поважните студии кои досега се правени во областа на говорниот чин *одбивање*.

Се обработуваат дефинициите кои се однесуваат на поимот *говорен чин* и се задржуваме на поимот *говорен чин одбивање*, како една од формите на негова реализација.

Трудот во основа е теоретски и во него ќе бидат наведени и анализирани сите поважни истражувања и студии од оваа област. Овој труд треба да биде почеток и вовед кон едно поголемо истражување на кое во моментот се изработува магистерскиот труд под наслов: „Говорен чин *одбивање* кај македонските изучувачи на германски јазик“.

Клучни зборови: *говорни чинови, одбивање, преглед, начин на изразување, теоретски пристап.*

LITERATURE REVIEW OF THE SPEECH ACT "REFUSAL"

Bisera Ushinova¹, Biljana Ivanovska²

¹ Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
bisera.usinova@hotmail.com

² Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
biljana.ivanovska@ugd.edu.mk

Abstract: This paper overviews the most important studies that have been done on the topic "speech act of refusal" so far. It is elaborated how the term 'speech act' is defined and the paper analysis the term 'speech act of refusal', as one of the forms of its realization. The paper is mainly theoretical, and all major researches and studies of this field in it will be listed and analysed. In a way it is the beginning of a larger study which I am currently working on, entitled: "The speech act of refusal in the Macedonian learners of the German language".

Keywords: speech acts, refusal, review, manner of expression, studies, theoretical approach

1. Вовед – говорни чинови

Говорните чинови претставуваат важен дел и основа за комуникација во општеството. Ги користиме во секој наш разговор и притоа вршиме разни комуникациски функции: прашуваме, наредуваме, се извинуваме, се согласуваме, се заблагодаруваме, одбиваме, молиме и друго. Употребата на говорни чинови бара не само познавање на јазикот, туку и соодветна употреба на тој јазик во дадена култура.

Говорните чинови и нивното формирање зависат од повеќе фактори, како што се: кој е говорителот, каков однос/пристап има говорителот кон ситуацијата, според кои комуникациски принципи говорителите ги избираат стратегиите за реализација на говорните чинови (принцип на учтивост) и сл.

Говорните чинови е тешко да се извршат при усвојувањето на вториот јазик, затоа што на изучувачите можеби не ги знаат идиоматските изрази или културните норми на вториот јазик, или пак се обидуваат да ги пренесат своите правила и конвенции од првиот јазик кон вториот јазик, по претпоставка дека таквите правила се универзални.

Серл (Searl 1975, pp. 24) ги разгледува говорните чинови како „основни или минимални единици на јазичната комуникација.“¹ Според класификацијата на Серл (Searl, 1975) постојат следните типови говорни чинови: декларативни, репрезентативни, директивни, комисивни и експресивни. Во овој труд посебно ќе се осврнеме кон анализата на говорниот чин *одбивање*, кој според класификацијата на Серл спаѓа во групата на експресивни говорни чинови.

2. Преглед на досегашните истражувања и студии за говорниот чин *одбивање*

Овој преглед има за цел на едно место да ги претстави сите поважни студии за говорниот чин одбивање. Ги сумираме сите досегашни истражувања за говорен чин *одбивање* со цел да добиеме јасна слика за резултатите добиени досега од оваа област. Најважен дел е на кој начин се прават истражувањата, кои методи се користени при категоризирањето на податоците според семантичките формули/стратегии, како и анализата која се темели врз истите. Тоа на еден начин ќе биде основа за едно поголемо истражување кое ќе биде претставено во магистерскиот труд: „Говорниот чин *одбивање* кај македонските изучувачи на германски јазик“.

Едно од првите истражувања е студијата на Лабов/Фаншел (Labov/Fanschel, 1977), кои работат на студија која се фокусира на секвенцијално првите можни одбивања. Во својата студија тие разликуваат три области на секвенцата на одбивање („refusal sequence“): директно одбивање („without accounting“), одложување („put off“) и индиректно одбивање („with accounting“), а рекузивноста ја нарекуваат „рециклирање“ („recycling“).

¹ Searle (1975), A classification of illocutionary acts, Language in Society.

Уште во 1983 година Рубин (Rubin, 1983) започнува со анализа на социјалните вредности кои ги поседува една култура. Притоа заклучува дека секој изучувач на странски јазик многу полесно и поправилно ќе може да го изведе говорниот чин одбивање со осознавање на сите можности за вршење на овој говорен чин.

Конен (Kohnen, 1987, стр. 10) пишува дека поимот „одбивање/одвркање“ имплицира неприфаќање на условот за интеракција даден од говорникот. Реакциите на одбивање на иницијативните искази општо се познати како одвркање или одбивање (refusals).

Киџо (Kinjo, 1987) во својата студија „Усни одбивања на покани и барања во англискиот и јапонскиот јазик“ прави споредба на одбивање на барањата и поканите во јапонскиот и во англискиот јазик. Тој како метод за прв пат го користи методот на пополнување на дискурс со устен говор, па се смета дека тој всушност и го воведува овој метод. При својата анализа наоѓа сличности во дистрибуцијата на семантичките формули, но наоѓа и разлики. Разликите ги воочува во распределбата на семантичките формули.

Како една од најраните студии за одбивање е студијата која е направена од Бебе (Beebe) и др. во 1990 година. Во оваа студија се врши споредба на одбивањата меѓу лица на кои мајчин јазик им е јапонскиот и лица на кои мајчин јазик им е англискиот.

Студијата е направена како Discourse Completion Test (DCT), односно Тест за пополнување на дискурс – прашалник во форма на дијалози, составен од 12 ситуации. По празното место, во кое требало да се вметне чинот на одбивањето, следела реплика, така што на испитаниците не им останувало ништо друго освен да напишат *одбивање*.

Кога одбиваме, обично постои одреден степен на индиректност поради ризикот од навреда на соговорникот. Содржината и формата на одбивање се разликуваат во зависност од најмалку четири типа ситуации: 1) предлози, 2) понуди, 3) покани и 4) барања.

Прагматичниот трансфер се јавил кај јапонските учесници кои зборуваат англиски. Јапонците, за разлика од Американците, користеле директни стратегии кога се обраќале на лица од понизок социјален статус, а индиректни стратегии – кога се обраќале на лица од повисок социјален статус. Се покажало дека врз директноста и стратегиите на одбивање влијание има социјалниот статус на соговорникот.

Робинсон (Robinson, 1991, р. 31–84) во овој контекст пишува дека „во поглед на нивното социјално значење, она што е изненадувачко, е тоа што одбивањето не привлекува големо внимание во истражувањата. Како одговор на поканите, понудите и барањата, одбивањата биле анализирани индиректно во литературата во усвојувањето на вториот јазик“.

Бардови-Харлиг/Хартфорд (Bardovi-Harlig/Hartford, 1991), преку примери во кои се врши одбивање на предлог во автентична академска ситуација, покажуваат како одбивањата на немајчиниот јазик се разликуваат од одбивањата на мајчиниот јазик во поглед на семантичките формули. Тие откриваат дека лица на кои јазикот не им е мајчин, употребуваат широк спектар на стратегии. „Причината“ била и во двете групи најчесто користената стратегија придружена со стратегијата „алтернатива“ кај лица на кои јазикот им е мајчин, а стратегијата „избегнување“ кај лицата, на кои странскиот јазик не им е мајчин јазик.

Хајлман (Heilmann, 1993) своите истражувања ги прави фокусирајќи се на одбивања од снимени телевизиски дискусии.

Се анализираат одбивањата направени за време на снимени телевизиски дискусии кај мажи и кај жени, а притоа е важно да се напомене дека таа не прави родова разлика меѓу нив. Овие испитувања се ориентирани кон слушателот, а не кон говорникот. Мора да се напомене дека и самата авторка смета дека еден мал број испитаници и социо-демографските аспекти кои не биле земени предвид, сепак можело да имаат влијание врз добиените резултати.

Саеки (Saeeki) и О'Кефе (O'Keefe) (1994) дополнително ги проучуваат јапонските и американските одбивања. Тие прибираат податоци по пат на метод сличен на Тестот/Прашалникот за пополнување на дискурс. Стратегиите користени од учесниците биле подиректни и структурно идентични како и оние кои биле очекувани.

По примерот на мандаринско-кинескиот јазик, Лиао (Liao, 1994), преку повеќе истражувачки методи покажува дека содржината, особено степенот на учтивост на универзалните стратегии на одбивање, е културно-специфична карактеристика.

Од примерот на одбивања меѓу лица од ист статус во четири ситуации, Мороу (Morrow, 1995) покажува дека е возможно преку насочени наредби да се поттикнат говорниците да покажат типично јазично однесување во американскиот англиски јазик.

Лиао & Бреснан (Liao & Bresnahan, 1996) и Квон (Kwon) (2004), исто така користеле пишан Прашалник за пополнување на дискурс, за да ги споредат стратегиите на одбивање. Лиао и Бреснан ги испитале стратегиите за одбивање кај говорителите на американски англиски јазик и кај говорители на мандарински кинески јазик. Тие откриле дека Американците и Кинезите при одбивање користеле различни стереотипни (конвенционални) изрази и применувале различни стратегии. Американците побрзо одбивале член на семејството, додека пак, Кинезите полесно одбивале пријател. И двете групи ги приспособувале стратегиите за одбивање според социјалниот статус.

Чен К., Је Л., Цанг Ј., (Chen X., Ye L., Zhang Y., 1995) ги анализираат одбивањата во мандаринско-кинескиот јазик. Притоа анализите ги прават со помош на Прашалник за пополнување на дискурс, којшто веќе го спомнавме во анализираниот материјал досега (според Бебе и др., 1990). Тие зборуваат за две најважни стратегии при одбивање, односно за стратегијата „причина“ и за стратегијата „алтернатива“. Со стратегијата „причина“ говорителот може да даде одбивање без агресија кон соговорникот. За разлика од оваа стратегија, користењето на стратегијата „алтернатива“ овозможува избегнување на конфронтација меѓу говорителот и соговорникот.

Гас и Хук (1999, стр. 56ff.) ја изработуваат една од најактуелните и најобемните студии за одбивањето како говорен чин. Притоа, анализите ги изработуваат со помош на различни интеракции снимени на видео. Гас и Хук се фокусирани на проблемите/стратегиите за компензација кај говорителите на јазик кој не им е мајчин, а кои се среќаваат во овој контекст.

Главно, нивните анализи се спороведени преку споредба на искажување на говорен чин одбивање кај англиски зборувачи на мајчин јазик и јапонски ученици на англиски јазик (на различни јазични нивоа). Споредбите се формирани како одбивања на предлог, на понуда, на покана и на молба.

Според нив, неприфаќањето на пропозицијата изразена во говорниот чин, најдобро може да се анализира и проучи преку поделба на три големи области: одбивање, временско одложување и предложување алтернативи.

Тие најчесто користат неколку стратегии во нивните анализи: „конвенционално неперформативно одбивање“, „изјава на жалење“, и „изговор/причина/објаснување, предлог за алтернатива“. Врз основа на самиот тек на водењето разговор се појавуваат и идентификуваат неколку понатамошни можности за одбивање: „потврдувања“, „барања за појаснување“/„информација, договор“, како и одредени невербални фактори. Тие зборуваат за можни насоки на одбивање кои ги нарекуваат рекурзивни. Всушност, тоа значи дека при индиректно одбивање разговорот може да продолжи и притоа доколку разговорот продолжи, доаѓа до преговарање. Со тоа може да се заклучи дека недиректното одбивање дава простор за дополнителни понуди/молби и сл.

При истражувањето на концептите „преговарање“ и „очекување“ се покажа дека говорители на јазик, кој не им е мајчин, странскиот јазик можат да го научат од разговорот со говорители на мајчин јазик, при што ги коригираат своите очекувања во тек на разговорот.

Квон (2004) ги споредил одбивањата на говорители од Кореја во Кореја со говорители на американски англиски јазик од САД. Студијата покажала дека корејските говорители повеќе се двоумеле и поретко користеле формули за директно одбивање отколку англиските говорители.

Нелсон и др. (Nelson, 2002) ги истражувале сличностите и разликите на одбивање во египетски арапски и американски англиски јазик со употреба на устен Прашалник за пополнување на дискурс. Тие откриле дека и двете групи користеле слични стратегии со слични фреквенции на одбивање. Се покажало дека стратегиите на одбивање зависат од статусот на лицето што го поставува барањето. Сепак, Нелсон и неговите колеги забележале недостатоци во тестот, односно увиделе дека учесниците биле принудени да имаат негативен (одбивен) одговор кој, социопрагматично, не би сакале да го користат. Не е јасно дали ова влијаело врз нивните добиени резултати.

За начинот на одбивање како говорен чин во германскиот јазик се јавуваат, главно, две контрастивни студии: студијата на Бекерс (Beckers, 1999) и на Хаиаши (Hayashi, 2000).

Бекерс (1999) ги споредува одбивањата на германски и на американски англиски јазик. Ова е единствената студија досега, која директно ги споредува германските и американските одбивања. Бекерс (1999) избирала податоци со помош на Прашалникот за пополнување на дискурс, вклучувајќи 18 ситуации што можат да предизвикаат одбивање: барања, покани, понуди и предлози. Секоја ситуација се состоела од три варијабли: социјален статус, социјална дистанца и пол. Таа открила дека Американците ги менувале стратегиите на одбивање во зависност од социјалниот статус, додека пак, Германците ги менувале своите стратегии за одбивање во зависност од социјалната дистанца. Американците зборот „не“ го користеле повеќе од Германците, додека Германците почесто користеле стратегија за избегнување. Германските изговори биле понејасни и не толку директни. Германците користеле повеќе благодарност и повеќе стратегии за учтивост и, при одбивање, повеќе биле склони кон објаснувања отколку кон лична наклонетост. Во својата дисертација Бекерс (1999) доаѓа до следниве резултати: Во германскиот јазик социјалната дистанца зависи од статусот на соговорниците. Германскиот јазик има помал сет на парадигматски изрази за изразување на

одбивањето во споредба со американскиот англиски јазик, и во германскиот јазик се јавуваат повеќе стратегии за изразување учтивост, за независност, отколку во американскиот англиски јазик. Германскиот јазик е помалку директен во изразување на одбивањата и парадигмата без додатни елементи е почеста во германскиот јазик. Во двете култури се јавуваат културолошки разлики поврзани со полот, укажувајќи дека жените употребуваат повеќе стратегии на учтивост, а Американците почесто ја употребуваат негацијата „nein“, отколку Германците.

Од 1991 година објавени се бројни студии за говорниот чин одбивање. Притоа, сите овие студии се напишани на не повеќе од десетина страници. Тие претставуваат основа за анализата на иницијалните говорни чинови претставени од Блум-Кулка и сор. (Blum-Kulka, 1989) во проектот „Cross Cultural Speech Act Realisation“ (CCSARP).

Секоја анализа има свои предности и недостатоци. Па така, во овие анализи предност е тоа што резултатите можат лесно да се користат за јазични истражувања, а недостаток е што во овие спроведени анализи недостасува класификација во лингвистички концепт. Блум-Кулка и сор. (Blum-Kulka et.al., 1989) како секвенци на говорниот чин ги издвојуваат следниве одбивања: одбивање на барање, на покана, на понуда и на предлог. Во прилог се претставени максимите на одбивање, кои тие ги користат за определување на одбивањето. Притоа, секој говорен чин може да стои сам за себе, или да се комбинира со некој друг говорен чин, па така можат да се разликуваат следниве парадигми кои се дел од класификацијата предложена од Блум-Кулка и сор. (1989)²:

Говорен чин кој не содржи одбивање. (говорен чин на приговарање, на несогласување и сл.).

Невербално одбивање. / (Mimik / Gestik)

Само извинување. / Es tut mir Leid. / Entschuldigung. / Verzeihung.

Само одбивање. / Leider nicht. Leider nein.

Само образложение. / Ich habe morgen eine Prüfung. Ich kümmere mich um meinen kleinen Bruder.

Алтернативен предлог. / Wie wäre es am Dienstag?

Извинување + одбивање. / Entschuldigung, leider nicht!

Извинување + образложение. / Entschuldigung, ich habe morgen eine Prüfung.

Извинување + алтернатива. / Entschuldigung, wie wäre es am Dienstag?

Одбивање + образложение. / Nein, ich habe morgen eine Prüfung.

Одбивање + алтернатива. / Nein, aber wie wäre es am Dienstag?

Извинување + одбивање + образложение. / Es tut mir Leid, nein, ich habe morgen eine Prüfung.

Извинување + образложение + алтернатива. / Entschuldigung, leider nicht. Ich habe keine Zeit. Wie wäre es am Dienstag?

Извинување + одбивање + алтернатива. / Entschuldigung, nein, ich habe morgen eine Prüfung. Wie wäre es am Dienstag?

Одбивање + образложение + алтернатива. / Nein, ich habe keine Zeit, wie wäre es nächste Woche?

Извинување + одбивање + образложение + алтернатива. / Entschuldigung, leider nicht. Ich habe morgen eine Prüfung. Wie wäre es am Dienstag?

²

Примерите се на авторките.

Хаиаши (Hayashi, 2000) во својата студија ги претставува анализите на говорен чин одбивање во германскиот и во јапонскиот јазик. Притоа, ги воочува следните резултати и разлики во двата јазици:

1. Во јапонскиот јазик користењето на алтернативни можности сигнализира одбивање. Одбивањето се врши преку идентификација на говорникот (преку сочувство со соговорникот и сл.).
2. Во германскиот јазик одбивање се врши преку алтернативни можности, се сигнализира разбирање за молбата и, исто така, се смета дека соговорникот нема да ја одбие молбата.

3. Заклучни белешки

Овој преглед на теоретските поставки за говорниот чин одбивање покажува дека студиите за овој говорен чин се концентрираат на идентификувањето на одбивањата во јазикот, категоризирањето на податоци според семантички формули/стратегии, како и на анализата која се темели врз истите. Во анализата се посветува внимание на дистрибуцијата, распоредот и содржината на семантичките формули, како и истражувањата во меѓукултурната и меѓулингвистичката споредба.

Говорниот чин *одбивање* како директивен илокуциски чин има за цел да го доведе соговорникот до ситуација да треба да направи промена на состојбата или да одбие некое дејство.

Ова прашање станува излишно во контекст на изучувачите на еден јазик, кои со години употребуваат странски јазик во земјата на овој јазик. Олсхтаин/Блум-Кулка (Olshtain/Blum-Kulka, 1984) во една своја студија известуваат за имигранти од Израел, при што после речиси осум години испитаниците покажуваат совршена перцепција на говорните чинови во новиот јазик. Меѓутоа, никогаш не била постигната совршена продукција. По претпоставка дека тие биле многу свесни за тоа што треба да се изрази во целиот јазик, треба да се тргне од тоа дека тие или не можат или не сакаат да ги напуштат своите културни норми и вредности. Најверојатно тука улога игра и поривот кон културниот идентитет на лицата кои живеат во дијаспората, при што идентитетот, меѓу другото, се дефинира преку самиот јазик. Покрај дидактиката, истражувањето на социјалните норми е особено важно за секојдневната практична употреба на странскиот јазик.

Токму затоа комуникацијата меѓу лицето кое зборува на својот мајчин јазик и изучувачот, за проучувањето на странските јазици претставува интересен предмет на истражување, бидејќи во моментот на комуницирање се одвива процесот на учење.

По претпоставка дека овој вид комуникација (меѓу лица на кои јазикот им е мајчин и лица на кои не им е мајчин јазик) е насочена кон решавање на проблем (преговарање на форма и/или значење) и изучувачот го осознал проблемот, разговорот трае подолго. На тој начин, изучувачот добива можност да го прошири своето знаење преку сопственото или туѓото коригирање, или преку други воочливи помошни средства (пр. невербални). Во таков случај, од „вообичаена/нормална“ гледна точка, комуникацијата се смета за неуспешна (погрешно комуницирање), затоа што не се одвива без проблеми, а од гледна точка на проучувањето на странските јазици, истата се смета за комплетно

успешна комуникација за изучувачот, бидејќи резултира од некомплетно разбирање и, згора на тоа, придонесува и во процесот на учење.

Со овој труд во кој се претставуваат теоретските поставки на магистерската теза за говорните чинови, се планираат и понатамошни испитувања кои се однесуваат на овој говорен чин, но секако, можна е и дополнителна анализа на другите говорни чинови (замолување, негодување, извинување и сл.), како и нивна споредбена анализа, сè со цел подобрување на прагматичките компетенции кај изучувачите на германскиот како странски јазик.

Користена и консултирана литература

- Bardovi-Harlig, K., Rose, M. & Nickels, E. L. (2008). The Use of Conventional Expressions of Thanking, Apologizing, and Refusing. *Second Language Research Forum*, ed. Bowles, M. et al., (113-130). Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Bardovi-Harlig, K. and Beverly S. H. (1991). „Saying ‘no’ in English: Native and non-native rejections“, in Bouton, Lawrence and Yamuna Kachru (eds.), 41–58.
- Beckers, A. M. (1999). How to say “no” without saying “no”: A study of the refusal strategies of Americans and Germans. PhD diss., University of Mississippi. New York: Plenum Press.
- Beebe, L. M. und Cummings M. (1985). *Speech act performance: A function of data collection procedure*.
- Beebe, L. M. und Cummings M. (1996). „Natural speech act data versus written questionnaire data: How data collection method affects speech act performance“.
- Beebe, L. M., Takahashi T., Uliss-Weltz R. (1990). „Pragmatic transfer in ESL refusals“, in Scarcella Robin C., Elaine S.Andersen und Stephen D.Krashen (eds.), 55–73.
- Blum-Kulka, S. & Olshtain, E. (1984). Requests and apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP). *Applied Linguistics*, 5/3, 196–213.
- Blum-Kulka, S., House, J., & Kasper, G. (1989). Cross-cultural pragmatics: request and apologies. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Chen, X., Lei Y. and Yanyin Z. (1995). „Refusing in Chinese“, in Kasper, Gabriele, 122-163.
- Cohen, A. (2010). Coming to terms with pragmatics. Bo N. Ishihara, & A. D. Cohen, *Teaching and learning pragmatics: Where language and culture meet* (стр. 3–21). London: Longman.
- Faerch, C. & G. Kasper (1983). *Strategies in interlanguage communication*, London: Longman.
- Gass, S. M & Houck N., (1999). *Interlanguage Refusals*, Berlin/New York: Mouton de

Gruyter.

- Hayashi A. (2000). „Konversationsstrukturen und Strategien zur Verbesserung. Die Interaktion zwischen Bitten und Ablehnungen in einer kontrastiven Analyse zwischen Japanisch und Deutsch“. In: Bulletin of Tokyo Gakugei University, Section II Humanities 51, 81–94.
- Heilmann, Ch. M. (1993). „Geschlechtsspezifische Aspekte des Zurückweisens“, in Pawlowski, Klaus (ed.), 72–80.
- Johnson A. (2014), „*The Pragmatics of Expressing Refusals in German and American English*“, Kwansai Gakuin University humanities review, Nishinomiya, Japan
- Kasper, G. (1981). *Pragmatische Aspekte in der Interimsprache*, Tübingen: Narr
- Kohnen, Th. (1987). „Zurückweisung in Diskussionen“ *Europäische Hochschulschriften*, Band 60. Bern/New York/Paris/Frankfurt/M.
- Kinjo, H. (1987). „Oral refusals of invitations and requests in English and Japanese“, *Journal of Asian Culture* 1, 83-106.
- Kwon, J. (2004). Expressing refusals in Korean and in American English. *Multilingua*, 23, 339–364.
- Labov, W. & D. Fanshel (1977). *Therapeutic discourse: Psychotherapy as conversation*. New York: Academic Press.
- Liao, C. C. (1994). *A study on the Strategies, Maxims and Development of refusal in Mandarin, Chinese, Taiwan: The Crane Publishing Company.*
- Liao, C.C., & Bresnahan, M.I. (1996). *A contrastive pragmatic study on American English and Mandarin refusal strategies* in K. Jaszczolt & K. Turner (Eds.), *Contrastive semantics and pragmatics*. Oxford, UK: Elsevier Science Ltd.
- Morrow, Ch. (1995). *The pragmatic effects of instruction on ESL learners' production of complaint and refusal speech acts*, Ph.D. dissertation, State University of New York at Buffalo.
- Nixdorf, N. (2002). *Tectum Verlag, Höflichkeit im Englischen, Deutschen, Russischen*. Tectum Verlag. Marburg. 2002.
- Nelson, G. L., & Waguida El B. & Al Batal M. (1996). „Egyptian and American compliments : Focus on second language learners“.
- Ogirman, E. (2009). *On Apologizing in Negative and Positive Politeness Cultures*. John Benjamins Publishing Company.
- Olshain, E. & Cohen, A. (1990). *The Learning of Complex Speech Act Behaviour*. *TESL Canada Journal / Revue TES du Canada*. 7/2, 45–65.
- Robinson M.A. (1991). „*Introspective Methodology in Interlanguage Pragmatics Research*.“ In: Gabriele Kasper (Hrsg.) *Pragmatics of Japanese as Native or Target language*. Honolulu. HI: Second language Teaching and Curriculum center. University of Hawaii. (Technical Report Vol. 3), 31–84.

- Rubin, J. (1983). „How to tell when someone is saying “no” revisited” in Wolfson, Nessa and Eliot Judd“, 10–17.
- Saeki, M. and O’Keefe, B. (1994). Refusals and rejections: Designing messages to serve multiple goals. *Human Communication Research*, 21, 67–102.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts. An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle (1975). A classification of illocutionary acts, *Language in Society* 5: 1–24.
- Trosborg, A. (1995). *Interlanguage Pragmatics. Requests, complaints, and apologies*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Válková, S. (2014). A Cross-Cultural Approach to Speech-Act-Sets: The Case of Apologies. *Topics in Linguistics*. Issue 13.
- Wierzbicka, A. (1999). *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Berlin: Walter de Gruyter and Co.

На кирилица

- Панзова, В. (2003). *Науката како занает*. Скопје: Филозофски факултет.
- Смичковска, Ф. (2014). Извинување. Во М. Кусевска, З. Трајкова, Ц. Нешковска, & Ф. Смичковска, *Говорни чинови: барање, благодарумавање, извинување, приговарање во англискиот и во македонскиот јазик* (стр. 195–269). Скопје: Академски печат.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020